

ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI IN ZDRAVJA PRI DELU ZA DELAVCE - INVALIDE

Etbin Tratnik, višji svetovalec

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

Sektor za varnost in zdravje pri delu

Brdo pri Kranju, 11. november 2013

Nekaj pomembnih določb predpisov s področja varnosti in zdravja pri delu...

Zakon o varnosti in zdravju pri delu (Uradni list RS, št. 43/11)

5. člen

(1) Delodajalec mora zagotoviti varnost in zdravje delavcev pri delu. V ta namen mora **izvajati ukrepe**, potrebne za zagotovitev varnosti in zdravja delavcev ter drugih oseb, ki so navzoče v delovnem procesu, vključno s preprečevanjem, odpravljanjem in obvladovanjem nevarnosti pri delu, obveščanjem in usposabljanjem delavcev, z ustrezno organiziranostjo in potrebnimi materialnimi sredstvi.

(2) Delodajalec mora posebno skrb nameniti zagotovitvi varnosti in zdravja nosečih delavk, mladih in starejših delavcev ter **delavcev z zmanjšano delovno zmožnostjo** ter pri izbiri ukrepov **upoštevati posebna tveganja**, katerim so ti delavci izpostavljeni pri delu, v skladu s posebnimi predpisi.

7. člen zakona

(načrtovanje ter varnost in zdravje pri delu)

(2) Delodajalec mora pri načrtovanju dela upoštevati duševne in telesne zmožnosti delavcev ter zmanjševati tveganja zaradi delovnih obremenitev, ki lahko vplivajo na varnost in zdravje delavcev pri delu.

17. člen zakona (ocenjevanje tveganja in izjava o varnosti)

(1) Delodajalec mora pisno oceniti tveganja, katerim so delavci izpostavljeni ali bi lahko bili izpostavljeni pri delu, po postopku, ki obsega zlasti identifikacijo oziroma odkrivanje nevarnosti, **ugotovitev, kdo od delavcev bi bil lahko izpostavljen identificiranim nevarnostim**, oceno tveganja, v kateri sta upoštevana verjetnost nastanka nezgod pri delu, poklicnih bolezni oziroma bolezni v zvezi z delom in resnost njihovih posledic, odločitev o tem, ali je tveganje sprejemljivo in odločitev o uvedbi ukrepov za zmanjšanje nesprejemljivega tveganja.

(5) V izjavi o varnosti mora delodajalec k pisni oceni tveganja priložiti zapisnik o posvetovanju z delavci oziroma njihovimi predstavniki.

33. člen zakona

(izvajalec medicine dela)

(1) **Delodajalec mora zagotoviti, da zdravstvene ukrepe v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu izvaja izvajalec medicine dela.**

(2) Izvajalec medicine dela opravlja, ..., zlasti naslednje naloge:

1. sodeluje pri izdelavi strokovnih podlag za izjavo o varnosti;...

6. sodeluje v procesu **poklicne rehabilitacije** ter svetuje pri **izbiri drugega ustreznega dela**;

(3) Pri opravljanju svojih nalog izvajalec medicine dela **sodeluje z osebnim zdravnikom delavca** in z **izvedenskimi organi** invalidskega in zdravstvenega zavarovanja zaradi **izmenjave podatkov** o zdravstvenem stanju delavcev ter **pomoči pri ugotavljanju upravičenosti dočasne oziroma trajne zadržanosti z dela** in **ocenjevanja delovne zmožnosti**.

38. člen zakona

(usposabljanje delavcev)

- (1) **Delodajalec mora delavca usposobiti za varno opravljanje dela** ob sklenitvi delovnega razmerja, pred razporeditvijo na drugo delo, pred uvajanjem nove tehnologije in novih sredstev za delo ter ob spremembi v delovnem procesu, ki lahko povzroči spremembo varnosti pri delu.
- (2) **Usposabljanje mora biti prilagojeno posebnostim delovnega mesta** in se izvaja po programu, ki ga mora delodajalec po potrebi obnavljati in katerega vsebino mora spreminjati glede na nove oblike in vrste nevarnosti.
- (3) **Usposobljenost** za varno delo **preverja** delodajalec na **delovnem mestu**.
- (6) **Inšpektor za delo lahko** po opravljenem inšpekcijskem nadzorstvu odredi **uskladitev programa usposabljanja s posebnostmi delovnega mesta** glede na oblike in vrste nevarnosti.
- (7) Delodajalec mora zagotoviti usposabljanje delavcev v njihovem delovnem času in zanje **brezplačno**.

Pravilnik o zahtevah za zagotavljanje varnosti in zdravja delavcev na delovnih mestih (Uradni list RS, št. 89/99, 39/05)

18. Delavci – invalidi

92. člen

(1) **Delodajalec mora delovne prostore urediti** tako, da pri tem **upoštevava invalidnost** oziroma **prizadetost** delavcev – invalidov.

(2) Zahteva iz prvega odstavka tega člena se nanaša zlasti na **vrata, prehode, stopnice, kopalnice, umivalnice in stranišča**, ki jih neposredno uporabljajo delavci – invalidi ter na **delovna mesta**, na katerih delajo ti delavci.

Pravilnik o varnosti in zdravju pri uporabi delovne opreme (Uradni list RS, št. 101/04)

11. člen

Zaradi zagotavljanja minimalnih varnostnih in zdravstvenih zahtev mora **delodajalec upoštevati ergonomske zahteve**, ki upoštevajo **položaj in držo** delavcev **med uporabo delovne opreme**.

Uredba o zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu na začasnih in premičnih gradbiščih (Uradni list RS, št. 83/05)

Priloga IV

A) Splošne zahteve za delovna mesta na gradbiščih

17. Invalidni delavci

Če je potrebno, morajo biti delovna mesta organizirana tako, da so **upoštevane potrebe invalidnih delavcev**.

Potrebe iz prvega odstavka se nanašajo zlasti na **vrata, prehode, stopnišča, prhe, umivalnike in stranišča**, ki jih invalidni delavci neposredno uporabljajo, in **delovišča, na katerih delajo**.

Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu za delavce invalide

Priporočila Evropske agencije za varnost in zdravje pri delu

- delavci invalidi morajo biti na delovnem mestu obravnavani na **enak način** kakor drugi delavci. To vključuje enako obravnavanje pri zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu.
- vidik **zagotavljanja varnosti in zdravja ne sme biti izgovor**, da se delavcev invalidov ne zaposli ali se jim ne podaljša zaposlitev.
- **delovno mesto, ki je dostopno in varno za delavce invalide**, je hkrati tudi **varnejše in dostopnejše** za vse druge zaposlene, stranke in obiskovalce.

- delodajalci **morajo izvesti oceno tveganja in zagotoviti ustrezne preventivne ukrepe**. Prednostni nalogi sta odprava tveganj pri viru in prilagoditev dela delavcem.
- **Poleg** teh splošnih zahtev, ki veljajo za vsa tveganja in delavce, morajo delodajalci:
 - **zaščititi posebno občutljive skupine delavcev** pred nevarnostmi;
 - **delovna mesta organizirati tako, da upoštevajo potrebe delavcev invalidov**. To velja zlasti za delovna mesta delavcev invalidov in za **vrata, prehode, stopnice, prhe, umivalnike in toaletne prostore**, ki jih neposredno uporabljajo;
 - **dati na razpolago delovno opremo, ki je primerna za delo** in ki jo delavci lahko uporabljajo, **ne da bi to škodovalo njihovi varnosti in zdravju**. Pri izvajanju najosnovnejših zdravstvenih in varnostnih zahtev je treba v celoti **upoštevati ergonomska načela**.

Vsaka ocena tveganja na delovnem mestu mora obsegati:

- **opis delovnega mesta in delovnih nalog;**
- **posebne potrebe** delavcev invalidov;
- **prilagoditev delovne opreme** potrebam delavcev invalidov;
- **prilagoditev delovnega prostora** (npr. ureditev pisarn, osvetlitev, ogrevanje, dostop, izhod);
- **prilagoditev organizacije dela** (npr. kako je delo organizirano in časovno razporejeno);
- **pregled fizikalnih dejavnikov**, kot so nevarne snovi (npr. astmatiki so lahko bolj občutljivi na kemikalije, ki se uporabljajo pri delu);
- **pregled psihosocialnih dejavnikov**, kot so stres, ustrahovanje in nadlegovanje na delovnem mestu;
- **obveščanje in usposabljanje** (npr. zagotavljanje informacij in izobraževanja o varnosti pri delu);
- **sodelovanje** zaposlenih in predstavnikov delavcev pri zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu.

- pri ocenjevanju tveganja je treba **upoštevati razlike med posameznimi delavci**.
- **opredeliti skupine delavcev**, ki bi lahko bile bolj ogrožene;
- **izdelati posebno oceno tveganja** za te delavce ob upoštevanju invalidnosti ter delovnega mesta;
- pri načrtovanju dela **upoštevati zmogljivosti ljudi** (delavci invalidi **imajo pogosto posebne spretnosti**, ki jih ne bi smeli izgubiti zaradi slabo prilagojenih delovnih razmer);
- med postopkom izvedbe ocene tveganja se je treba **posvetovati z delavci invalidi**;
- **po potrebi poiskati strokovno pomoč** služb in organizacij za varnost in zdravje pri delu, pooblaščenih zdravnikov, strokovnih delavcev na področju varnosti in zdravja pri delu, ergonomov, izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije ali invalidskih organizacij.

Vodilno načelo preventive je prilagoditev delovnega mesta delavcu in ne obratno.

Preventivni ukrepi lahko vključujejo spremembe:

- delovnega mesta,
- delovnega časa,
- delovne opreme,
- navodil,
- postopkov,
- usposabljanja itd.

Delodajalec se mora o ukrepih pogovoriti z delavcem invalidom!!!

Nasveti EU-OSHA za zagotovitev prilagoditev in varnega delovnega mesta za delavce invalide

Ukrepi, ki jih je treba obravnavati, vključujejo:

DELOVNO OKOLJE:

- **prilagoditev poslovnih prostorov ali delovnih mest** (npr. rampe, dvigala, stikala, stopnice, obrobljene z svetlo barvo, otipni opozorilni trakovi na vrhu stopnic, drugi opozorilni signali, avtomatske odpiralne naprave na težkih vratih, kljuke na vratih, zvonci in naprave za vstopanje, ki jih lahko dosežejo uporabniki invalidskih vozičkov in jih lahko uporabijo delavci z okvaro vida, nespolzka in ravna tla);
- **premestitev osebe v drug delovni prostor** (npr. v pritličje, v delovni prostor z lažjim dostopom ali na dom);
- **pridobitev ali prilagoditev opreme** (na primer Braillove vrstice, telefona, ki ne zahteva uporabe rok);
- **prilagoditev navodil in priročnikov** (na primer vizualnih ali slikovnih navodil);

- **zagotovitev bralca ali tolmačev** (npr. zagotovitev telefona za gluhe osebe, najem tolmača za govornico gluhih za sestanke);
- **vgraditev programske opreme za prepoznavanje glasu** v računalnik za osebe s kostno-mišičnimi obolenji zgornjih okončin, slepe ali slabovidne;
- **zagotovitev dobre osvetljave** za slabovidne ter osebe, ki berejo z ustnic.

OZNAČEVANJE:

- **preučitev načina**, kako pomagati ljudem, da pri **gibanju** po stavbi pridejo čim lažje do želenega mesta;
- **preučitev** vsega, kar je mogoče narediti **za pomoč slepim in slabovidnim osebam pri gibanju** (na primer barvni kontrasti na pohištvu, preprogah, stenah in vratnih odprtinah ali zareze na talnih oblogah);
- **raba velikih** črk pri tiskanju obvestil, da jih slabovidni ljudje lahko lažje vidijo;
- **zagotovitev Braillovih, otipnih in velikih tiskanih znakov** ob kljukah vrat;
- **zagotovitev matirane površine znakov**, da se **prepreči odboj svetlobe**.

OBVEŠČANJE:

- **zagotovitev obvestil** o varnosti in zdravju pri delu v **primerni obliki**. To vključuje **pisna gradiva in obvestila, prilagojena** slabovidnim in slušno prizadetim delavcem, delavcem z disleksijo, učnimi težavami ali psihičnimi motnjami.

ORGANIZACIJA DELA IN NALOG:

- **dodelitev nekaterih nalog** delavca invalida **drugemu delavcu**, na primer vožnje;
- premestitev delavca na primernejše delovno mesto.

DELOVNI ČAS:

- **spremembe delovnega časa**, vključno s prehodom na delo s krajšim delovnim časom od polnega, če je to mogoče, da se na primer delavcu invalidu omogoči pot na delo/z dela izven prometnih konic;
- **omogočanje odsotnosti z dela** zaradi **rehabilitacije ali zdravljenja**;
- **organiziranje postopne vrnitve na delo**.

USPOSABLJANJE IN NADZOR:

- sprejemanje **ukrepov, ki zagotavljajo delavcem invalidom usposobitev** za varno in zdravo delo, učenje in obveščanje, na primer:
 - s **prilagajanjem časa ali kraja usposabljanja** njihovim potrebam;
 - z zagotavljanjem **gradiva** in obvestil **prek različnih medijev**;
 - z zagotavljanjem **bralca** ali **tolmača**;
 - z zagotavljanjem individualnega, posebej prilagojenega usposabljanja;
 - z zagotavljanjem **razumljivih gradiv**;
 - z zagotavljanjem vseh **posebnih informacij** o tem, **kako pomagati** delavcem invalidom,
 - z **usposabljanjem vodilnih delavcev ter delavcev, ki niso invalidi**, v zvezi s tematiko zagotavljanja varnosti in zdravja za delavce invalide.

EVAKUACIJA:

Mnogi ukrepi za izboljšanje dostopnosti do delovnega mesta bodo olajšali tudi evakuacijo.

- Ali obstaja potreba po **namestitvi** delavcev invalidov v tiste dele stavbe, ki jih je mogoče lažje zapustiti?
- Ali je potrebna kakršna koli **posebna oprema**, kakor je sedež za prenos ob evakuaciji? Pred nakupom preizkusite opremo, zagotovite usposabljanje za njeno uporabo in poskrbite, da se ta vzdržuje in preverja sočasno z drugo opremo za ukrepanje ob nezgodah.
- Ali so **skladiščni prostori** opremljeni s potrebno evakuacijsko opremo? Ali so lahko dostopni?
- Ali so za nujne primere **zadolženi delavci**, ki imajo nalogo opozarjati in pomagati zaposlenim slepim in slabovidnim osebam ali drugim funkcionalno oviranim delavcem invalidom (pomočniki za evakuacijo)?
- Ali so nameščene požarne stroboskopske luči in druge **vizualne ali vibrirajoče opozorilne naprave**, ki dopolnjujejo zvočne alarme? Ali so vizualni alarmi nameščeni v vseh prostorih, vključno s toaletnimi prostori?

- Ali ureditev evakuacijskih poti in postopkov **upoštevava počasnejše gibanje** delavcev invalidov?

- Ali so vsi delavci invalidi **seznanjeni z evakuacijskimi potmi**?

Ali so dobili **navodila ter so bili usposobljeni** za ravnanje v nujnih primerih?
Razdeliti je treba navodila v Braillovi pisavi, v velikem tisku.

- Ali so osebe, zadolžene za požarno varnost in evakuacijo delavcev invalidov, **usposobljene**?

- Ali so **navodila za delavce invalide** vključena v **navodila za evakuacijo**?

- itd.

POSVETOVANJE Z DELAVCI:

- **posvetovanje** z delavci in njihovimi predstavniki o varnosti in zdravju pri delu je **zakonsko predpisano**.
- njihovo **sodelovanje** je **bistvenega pomena** tudi za učinkovito preprečevanje tveganj, saj imajo **znanje in praktične izkušnje**.
- **če delodajalci izvajajo aktivnosti**, ne da bi se pri tem **posvetovali z delavci invalidi**, lahko **spregledajo pomembne informacije**, obenem pa imajo lahko **delavci invalidi izkušnje**, ki jih je treba **upoštevati**.
- **delavce invalide** in predstavnike delavcev **vključiti v postopek prilagoditve**, kakor so načrtovanje dela, delovnega okolja, postopki v nujnih primerih, nakup in uporaba posebne opreme itd.

DODATNE INFORMACIJE EU-OSHA:

- smernice, nasveti, praktične študije primerov na ravni delovnega mesta, podrobnimi opisi programov, strategij in razprav o problematiki.

<https://osha.europa.eu/en/practical-solutions/faqs>

Hvala za vašo pozornost!